

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

АНАЛИЗ И ПРОУЧВАНЕ

за развитие на интелигентни селища на територията на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман

Аналитична основа за подготовка на стратегия за интелигентни селища

2026 г.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Съдържание

УВОД	3
ИНТЕЛИГЕНТНИТЕ СЕЛИЩА И ТЯХНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА МЕСТНИТЕ ОБЩНОСТИ	5
ЦЕЛ, ПРЕДМЕТ, ЗАДАЧИ И ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА ПРОУЧВАНЕТО	9
Основна цел	9
Предмет	9
Основни задачи	9
Териториален обхват	10
Целеви групи и заинтересовани страни	11
ТЕРИТОРИАЛНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА НА ПРОУЧВАНЕТО	12
РОЛЯТА НА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА, НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ И ОБЩИНСКИТЕ АДМИНИСТРАЦИИ В ИЗГРАЖДАНЕТО НА КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНТЕЛИГЕНТНИ СЕЛИЩА НА ТЕРИТОРИЯТА	14
ДОБРИ ПРАКТИКИ	16
Други успешни проекти	18
ОЦЕНКА НА ПРИЛОЖИМОСТТА НА ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ	20
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ, ПОТРЕБНОСТИ И НЕИЗПОЛЗВАН ПОТЕНЦИАЛ	22
ВРЪЗКА МЕЖДУ ПОТРЕБНОСТИ, МЕСТНИ РЕСУРСИ И ПРЕДЛОЖЕНИ РЕШЕНИЯ	23
SWOT АНАЛИЗ	24
ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	25
Основни изводи	25
Препоръки	25
ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ	28

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

УВОД

Настоящият анализ се разработва на основание възложено техническо задание за провеждане на анализи и проучвания на територията на действие на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман. Предметът на възлагането включва развитие на интелигентни селища на територията на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман.

Анализът за развитие на интелигентни селища има приложен характер. Неговата цел не е единствено да опише съществуващото състояние, а да подпомогне МИГ, общините, местните организации, бизнеса и общността при планиране на практически интервенции, обучения, партньорства, пилотни инициативи и бъдещите стратегии за интелигентно село. Поради това изводите и препоръките следва да бъдат обосновани чрез комбинация от документален анализ, официални статистически и административни данни, анкетни проучвания, интервюта, фокус групи и преглед на добри практики от България и други държави членки на Европейския съюз.

Териториален обхват

Териториалният обхват на анализа съвпада с територията на действие на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман. Съгласно одобрената Стратегия за ВОМР територията включва община Берковица, област Монтана, община Годеч, Софийска област, и община Драгоман, Софийска област. Обхванати са всички населени места в трите общини: 20 населени места в община Берковица, 20 населени места в община Годеч и 34 населени места в община Драгоман, или общо 74 населени места.

Настоящият анализ е пряко свързан с изпълнението на Стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман. Той конкретизира потребности, ресурси, заинтересовани страни, добри практики, проектни идеи и препоръки, които могат да подпомогнат последващото прилагане на мерките от СВОМР.

Най-съществена е връзката с Мярка 3.2 „Подкрепа за изготвяне на стратегии за интелигентни селища и подкрепа за малки пилотни проекти“. Настоящият документ осигурява предварителната аналитична основа за бъдещи концепции: териториална

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

диагностика, потребности, местни активи, капацитет, добри практики, партньорства и обобщени проектни идеи.

Анализът е релевантен и към Мярка 3.1, доколкото местните продукти, услуги, туризъм, културно наследство и общностни инициативи предполагат междусекторно сътрудничество.

Документът е ориентиран към практическа употреба от МИГ, общините, кметствата, читалищата, местните организации, земеделските стопани, микропредприятията и неформалните общностни групи. Той очертава реалистични ядра за въздействие, възможни партньорства, примерни проектни идеи и процес за превръщане на анализа в стратегия, а впоследствие – в портфейл от взаимно допълващи се инвестиции и услуги.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ИНТЕЛИГЕНТНИТЕ СЕЛИЩА И ТЯХНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА МЕСТНИТЕ ОБЩНОСТИ

В европейската рамка „интелигентното селище“ не е село с повече техника, а общност, която използва местните си активи и подходящи иновации за решаване на конкретен проблем. Иновацията може да бъде цифрова, социална, организационна или технологична. Водещи са местното участие, измеримият резултат и способността решението да продължи след проекта.

Дългосрочната визия на ЕС за селските райони поставя цел селските територии да бъдат по-силни, свързани, устойчиви и проспериращи. В рамките на ОСП 2023-2027 интелигентните селища се подкрепят чрез LEADER, сътрудничество и свързани инвестиции. За България местните инициативни групи са естественият носител на процеса, защото съчетават публичен, стопански и граждански сектор и прилагат принципа „отдолу нагоре“.

За настоящия анализ приложимата дефиниция е следната: интелигентно селище е конкретно населено място или малък функционален клъстер, в който местната общност, заедно с публични, стопански и нестопански партньори, идентифицира доказан проблем и реализира ново за местния контекст решение с измерим ефект върху достъпа до услуги, икономическата активност, социалното участие или устойчивото използване на ресурсите.

Европейската комисия определя интелигентните селища като селски общности, които използват иновативни решения, основани на собствените си силни страни и възможности, и разработват стратегия чрез участие на местните хора. Цифровите технологии са средство, но не са задължително единственото или водещото решение. За територията на МИГ Западен Балкан това е особено важно, защото голяма част от проблемите са едновременно пространствени, социални и организационни: малки и разпръснати села, застаряване, ограничена мобилност, концентрация на услуги в общинските центрове, слаб достъп до административно и проектно посредничество и недостатъчно свързване на местните икономически активи.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Практическото значение на подхода е, че позволява малък пилотен проект да бъде част от по-дълга промяна. Дигитална точка в кметство, мобилен ден за услуги, доброволческа мрежа, общ календар за културни събития, демонстрационна агро-точка или система за сигнали при водоснабдяване имат стойност, когато са свързани с ясно разпределени роли, целеви групи, график, индикатори и бъдещ модел за поддръжка.

Концепцията за „интелигентни села“ привлича все по-голямо внимание в ЕС. След Европейската конференция за развитие на селските райони Cork 2.0 в Ирландия, организирана през септември 2016 г., Европейската комисия публикува през април 2017 г. „Действия на ЕС за интелигентни села“, в които се прави преглед на основните области на политиката на ЕС, които вече допринасят за развитието на интелигентни села. В нея се подчертава и необходимостта от обединяване на различни програми, за да се изгради стратегически подход, който може да насърчи развитието на „интелигентни села“. Описани са и шестнадесет конкретни действия за насърчаване на „интелигентни села“, които се основават на широк спектър от политики на ЕС, включително развитие на селските райони, регионално развитие, научни изследвания, транспорт, енергетика и цифрови политики. Шестото конкретно действие, което се споменава, е този пилотен проект за интелигентни екосоциални села, инициран от Европейския парламент и изпълняван под отговорността на Европейската комисия (ГД „Земеделие и развитие на селските райони“), който има за цел да „проучи характеристиките на интелигентните екосоциални села и да идентифицира най-добри практики, върху които вземащите решения и селските общности могат да изградят бъдещи стратегии за развитие“.

Концепцията за интелигентни селища е заложена в Дългосрочната визия на ЕС за селските райони до 2040 г. и се стреми да реши следните проблеми:

- ✓ **Справяне с обезлюдяването:** Разкриване на нови работни места и диверсификация на местната икономика.
- ✓ **Подобряване на услугите:** Дигитална модернизация на здравеопазването, транспорта и образованието (напр. телемедицина, е-обучение).

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

- ✓ **Зелен преход:** Развитие на кръгова икономика, ВЕИ (възобновяема енергия) и къси вериги за доставка на храни.

За реалното прилагане на инициативата ЕС финансира и управлява няколко мащабни подготвителни програми:

[Мрежа за ОСП на ЕС \(EU CAP Network\)](#): Наследник на ENRD (Европейската мрежа за развитие на селските райони), тя координира тематичните групи, които обменят опит между отделните държави.

[Smart Rural 21](#): Пилотен проект, подпомогнал 21 европейски села (включително български) експериментално да разработят и тестват свои собствени стратегии.

[Smart Rural 27](#): Текущо продължение на проекта, което помага на държавите членки да интегрират „интелигентните села“ в националните си планове.

„Интелигентните села“ най-често се сравнява с LEADER/Местно развитие, водено от общността (CLLD).

Несъмнено LEADER има много прилики с „Интелигентните села“, особено що се отнася до ключовите принципи на двата инструмента. LEADER е ключов инструмент и източник на финансиране за бъдещи стратегии и решения за „интелигентните села“, а местните групи за действие (МИГ) по LEADER често могат да играят ролята на „иновационни брокери“ и поддръжници на селата. Например, процесът на стратегия за „интелигентни села“ в Дингл (Ирландия) е ръководен от местната МИГ (Програма за развитие на Североизточна и Западна Кери), докато Рауданмаа (Финландия), Торуп (Дания), Китера (Германия) и други избрани села от програмата „Умни селски райони“ (21) са получили както финансова, така и техническа подкрепа за своите процеси за „интелигентни села“ от своите МИГ.

Съществуват обаче и някои ключови моменти, които отличават концепцията за „Интелигентни села“ от други схеми:

„Интелигентните села“ са насочени към ангажиране на местните общности – т.е. малки действия в местен мащаб и им помагат да намерят начин да се справят с предизвикателствата и да се възползват от възможностите през 21-ви век.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

LEADER/CLLD действа на по-високо географско и административно ниво. Териториите на LEADER включват редица села и Стратегиите за местно развитие се формулират на по-голямо териториално ниво, така че следователно не винаги могат да отчитат спецификите на местните общности.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ЦЕЛ, ПРЕДМЕТ, ЗАДАЧИ И ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА ПРОУЧВАНЕТО

Основна цел

Основната цел е да се създаде доказателствена и приложна основа за разработване на стратегия или взаимосвързани стратегии за интелигентни селища на територията на МИГ, които да отговарят на реални местни проблеми, да мобилизират местни участници и да насочат ресурси от СВОМР и други финансови източници към постигане на измерими резултати.

Предмет

Предмет на проучването е изследване на потенциала и възможностите за развитие на интелигентни селища на територията на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман, чрез анализ на местния контекст и потребности, проучване на приложими добри практики от ЕС, оценка на нагласите и готовността на местната общност и формулиране на конкретни предложения и препоръки за подготовка и прилагане на стратегия за „Интелигентно селище“ и последващи инициативи за нейното популяризиране и реализиране. Водещ приоритет е темата за интелигентните селища, тъй като тя има пряка връзка с Мярка 3.2 от СВОМР.

Съответствието със заданието се осигурява чрез териториална диагностика, преглед на официални статистически и административни данни, анализ на реализирани проекти и бенефициенти, европейски добри практики, конкретни идеи по населени места, механизъм за включване на заинтересованите страни, проектни фишове и анкетни инструменти. Документът не се ограничава до общи препоръки, а предлага последователност за подготовка на стратегия: публична покана, анкетиране, местни работни срещи, избор на пилотна територия, формулиране на цели, дейности, бюджет, индикатори и механизъм за устойчивост.

Основни задачи

Основните задачи на проучването се свеждат до:

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

- Извършване на документален и териториален анализ на трите общини с идентифициране на общите проблеми и териториалните различия;
- Анализ на достъпа до услуги, мобилността, цифровата използваемост и организационния капацитет;
- Идентифициране на местни активи, потенциални бенефициенти и партньори, както и картографиране на реализирани и планирани инвестиции;
- Проучване и оценка на приложимостта на добри европейски и международни практики спрямо местния контекст;
- Разработване на критерии за избор на подходящи пилотни територии;
- Формулиране на реалистични препоръки, съобразени със спецификите на конкретните населени места;
- Определяне на подход за участие на местната общност и заинтересованите страни, мониторинг на резултатите и последващо надграждане и мащабиране на успешните инициативи;
- Формулиране на практически препоръки за прилагане на концепцията за Интелигентни селища на територията на МИГ.

Териториален обхват

Територията на МИГ обхваща три общини с общо 74 населени места: Берковица, Годеч и Драгоман. Територията има междуобластен характер, тъй като община Берковица е в област Монтана, а общините Годеч и Драгоман са в Софийска област.

Профилът е планински и полупланински, с периферни, гранични и транспортно свързани зони. Тази структура създава едновременно ресурсни предимства и ограничения: природна среда, горски и земеделски фонд, културно наследство и туристически потенциал, но и затруднена вътрешна мобилност, концентрация на услуги и ограничен капацитет на малките населени места.

Берковица има водеща тежест по население и обслужващи функции. Годеч и Драгоман имат специфично значение поради близостта до София, граничното положение и потенциала за трудова мобилност, логистика, услуги, трансгранични и туристически инициативи.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Целеви групи и заинтересовани страни

Територията разполага с умерен, но неравномерно разпределен капацитет. Общините имат административен и проектен опит, читалищата и кметствата осигуряват доверие и физическо присъствие, а наличните предприятия и земеделски стопани представляват стопанска база. Опитът от изпълнението на двете стратегии за местно развитие и реализираните в тях проекти свидетелства за наличието на административен и проектен капацитет на територията на МИГ. Драгоман няма предходен опит в рамките на тази МИГ.

В същото време прилагането на концепцията за „Интелигентни селища“ изисква по-широко разбиране за възможностите на подхода, развитие на специфични умения и създаване на устойчиви партньорства между общинската администрация, местния бизнес, гражданския сектор и местната общност. Особено значение има активното включване на читалищата, кметствата и други местни структури като посредници между институциите и населението. Необходимо е също така да се насърчава обменът на знания и добри практики, както и да се осигурят подходящи информационни и обучителни дейности, които да подпомогнат местните актьори при идентифицирането, разработването и реализирането на пилотни инициативи.

Предвид неравномерното разпределение на капацитета, успешното прилагане на подхода следва да бъде основано на поетапно изграждане на местни умения, подкрепа за инициативността и създаване на механизми за споделяне на опит между населените места. Това ще позволи да се използват съществуващите ресурси и натрупаният проектен опит, като едновременно с това се преодолеят различията в капацитета и се създадат условия за устойчиво развитие на интелигентни селища на територията на МИГ.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ТЕРИТОРИАЛНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА НА ПРОУЧВАНЕТО

Демографският профил има определящо значение за приложимостта на мерките за интелигентни селища. Съгласно СВОМР общото население на територията намалява от 26 166 души през 2020 г. на 25 393 души през 2021 г.

Разпределението по общини е неравномерно. През 2021 г. община Берковица има 15 520 жители, община Годеч - 5 031 жители, а община Драгоман - 4 842 жители. Това означава, че Берковица концентрира приблизително 61,1% от населението на територията.

Демографският риск не се изчерпва с общото намаляване на населението. СВОМР отчита концентрация на населението в общинските центрове, силно обезлюдени села, висок дял на възрастни хора в малките населени места и затруднен достъп до услуги.

При планиране на интелигентни селища демографската структура налага решения, които съчетават цифров инструмент с човешко посредничество, общностна точка за достъп, мобилна услуга, обучение и местен координатор.

Икономическият профил на територията е определен от малкия мащаб на стопанската активност и от силната зависимост между местната икономика, демографската устойчивост и достъпа до пазари. Съгласно СВОМР на територията действат 867 предприятия, от които 517 са в община Берковица. Само в Берковица 488 от 517 предприятия са микропредприятия. Земеделският сектор включва 698 регистрирани стопани за стопанската 2021/2022 г., но едва 78 от тях са юридически лица. Следователно основният икономически носител на територията не е голямото предприятие, а семейното стопанство, микрофирмата, самонаетото лице и малката услуга.

Този профил има пряко значение за интелигентните селища. Малките участници рядко могат самостоятелно да поддържат професионален маркетинг, електронна търговия, логистика, проектна администрация или специализирано обучение. Подходът LEADER предполага тези дефицити да се преодоляват чрез общи услуги и местни партньорства: напр. споделен каталог, съвместни събития, демонстрационни дни, общи маршрути, техническо съдействие и местни посредници. Подкрепата трябва да бъде отворена и

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

недискриминационна, без да се превръща в селективна икономическа облага за отделни предприятия.

Обобщеният извод е, че територията разполага с реални икономически активи, но те са недостатъчно свързани. Интелигентното селище трябва да намалява разхода за достъп до информация, обучение, партньорство и пазар. То не замества инвестиционните мерки за предприятията и стопанствата, а създава общностна среда, в която повече местни участници могат да подготвят качествени инициативи и да реализират общи продукти.

Инфраструктурният профил на територията е противоречив. Налице са важни външни връзки - проходът Петрохан и път II-81 за Берковица, ежедневни връзки към София за Годеч, международният път Е80 и железопътният коридор за Драгоман. Същевременно вътрешната достъпност на малките села е ограничена от състоянието на уличната мрежа, недостатъчния обществен транспорт и концентрацията на услуги в общинските центрове.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

РОЛЯТА НА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА, НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ И ОБЩИНСКИТЕ АДМИНИСТРАЦИИ В ИЗГРАЖДАНЕТО НА КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНТЕЛИГЕНТНИ СЕЛИЩА НА ТЕРИТОРИЯТА

При разработване на стратегия за интелигентно село общините следва да участват като институционални носители на местни услуги, инфраструктурни решения, публични пространства и административна координация.

Читалищата и местните НПО следва да бъдат разглеждани като ключови общностни посредници. Те могат да осигурят помещения, доверие, културно съдържание, доброволци и комуникация с населението.

Местният бизнес, земеделските стопани, занаятчиите и доставчиците на услуги следва да бъдат включени не само като бенефициенти, а като партньори в общи маркетингови модели, обучения, туристически пакети и къси вериги.

Младите хора следва да бъдат включени като активни участници в дигитализацията, маркетинга, съдържанието, доброволчеството и местното предприемачество.

Читалищата имат предимство, което технологична платформа не може да замени: местно доверие, физическо присъствие и възможност да достигат до хора с ниски цифрови умения. В интелигентното селище те могат да бъдат оператори на график за подпомаган достъп до електронни услуги, организатори на обучения, пазители на цифрово културно съдържание, домакини на доброволчески групи и местни координатори за събития и маршрути.

Неправителствените организации са подходящи за мобилни услуги, социални иновации, работа с уязвими групи, доброволчество и независимо проследяване на резултатите. Общинските администрации имат незаменима роля при собствеността и ползването на публични помещения, връзката с административните услуги, транспорта, водоснабдяването, социалните и образователните системи. МИГ следва да свързва тези роли, без да поема постоянни оперативни функции, които не може да поддържа след приключване на проекта.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ДОБРИ ПРАКТИКИ

Успешни примери в България

В България концепцията се развива основно около съчетанието между дигитализация, съхраняване на традициите и алтернативен туризъм, подкрепяни активно от платформи като Smart Rural 27.

село Смилян (област Смолян) — Трансформация чрез брендиране и географски данни

Какво направиха: Поставиха традиционния „Смилянски боб“ в основата на модерна икономическа екосистема. Селото внедри цифрови карти и платформи за проследяване на реколтите, разви устойчив кулинарен туризъм и дигитализира занаятчийското си наследство.

Резултат: Смилян се превърна в емблема за това как един специфичен местен продукт може да спре обезлюдяването и да привлече млади предприемачи. [1]

село Куртово Конаре (област Пловдив) — Културен хъб и къси вериги за доставка

Какво направиха: Селото стана популярно с мобилизирането на общността за възраждане на местните сортове (розов домат, куртовска капия) чрез фестивали и читалищна дейност. Те внедриха онлайн платформи за директни продажби от фермера до потребителя, прескачайки прекупвачите.

Резултат: Припознато на европейско ниво като отличен пример за социална иновация и запазване на биоразнообразието чрез дигитално присъствие. [1]

село Чавдар (област София) — Еталон за модерна инфраструктура

Какво направиха: Макар и започнало преди официалната вълна на „Smart Villages“, Чавдар е класически пример за интелигентно управление. Селото има напълно обновен център, безплатен Wi-Fi на обществени места, собствена соларна централа, интелигентно улично осветление и модернизирана информационна система за гражданите.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Резултат: Привлича ежегодно хиляди туристи и ИТ специалисти, търсещи спокойствие за дистанционна работа.

Вдъхновяващи примери в Европа

Европейските села залагат силно на технологичния напредък, споделената икономика и енергийната независимост.

Коцано (Cozzano), Франция (остров Корсика) — Дигитално управление на околната среда

Какво направиха: В рамките на проекта „Smart Paesi“ селото инсталира мрежа от IoT (Интернет на нещата) сензори в околните планински гори и пасища. Тези сензори събират данни в реално време за качеството на въздуха, нивата на водата и риска от пожари, които се анализират централно от общината.

Резултат: Селото е напълно енергийно независимо (чрез биомаса и соларни панели) и управлява природните си ресурси с прецизността на умен мегаполис. [1]

Регион Лапландия, Финландия — Арктически дигитален пробив

Какво направиха: Чрез проекта „Kuitua pohjoiseen“ отдалечени и слабо населени арктически села бяха свързани с ултрабърз оптичен интернет. Това позволи въвеждането на роботизирано снегочистване, системи с изкуствен интелект (AI) за следене на пътната обстановка и напреднала телемедицина.

Резултат: Оптичната мрежа направи региона привлекателно място за дигитални номади и осигури безопасна среда за живот на възрастните хора в изолираните райони. [1]

село Алфелд (Ahrental / Alfeld), Германия — Интелигентен селски транспорт (SMARTA)

Какво направиха: Тъй като общественият транспорт до големия град бил разреден, местните жители създават приложение за споделено пътуване и „е-автобус при

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

поискване“. Когато някой има нужда да отиде до болницата или пазара, софтуерът автоматично оптимизира маршрута на общинския електромобил.

Резултат: Намалени въглеродни емисии и пълна независимост на възрастните хора без лични автомобили. [1]

Споделено работно пространство в Баж (Bages), Испания — Селски дигитални хъбове

Какво направиха: Изоставени селскостопански постройки и мелници бяха превърнати в модерни, високотехнологични споделени работни пространства (coworking spaces). Те свързват градски предприемачи с местни занаятчии и фермери за съвместни дигитални проекти.

Резултат: Силно икономическо съживяване и нулев процент на миграция на младите хора към Барселона.

Други успешни проекти

Естонската National Smart Villages Programme е разработена с водещ промоутър LAG Tartu Rural Development Association и участие на 13 местни инициативни групи и 24 села или райони. Бюджетът е 251 928 EUR, от които 160 273 EUR са от ЕЗФРСР, 40 069 EUR - национален/регионален публичен принос, а 51 586 EUR - собствен и частен принос. Процесът включва обучения, фасилитирани срещи, 24 местни стратегии и 24 пилотни действия. Решеният проблем не е липса на техника, а липса на методика и увереност как селските общности да превърнат идеята в изпълним план.

Приложимият урок е МИГ да не подготвя една стратегия в офис, а да организира конкурсна и обучителна програма за местни общности. Пилотните групи трябва да получат еднаква методика, фасилитатор и малък ресурс за доказване на идеята. Така изборът на селища става прозрачен и се основава на местна готовност.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

В **North Satakunta** промуотър е LAG Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry. Проектът е с общ бюджет 54 460 EUR и включва картографиране на потребности, десет срещи с около 150 местни участници и разработване на десет казуса, сред които споделено работно място, дигитални хъбове и цифрови помощници. Практиката показва, че преди инвестицията трябва да има разговор с общността и конкретен потребителски сценарий.

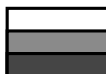
Raudanmaa (Финландия) е по-дългосрочен общностен модел. Жителите създават кооперативни структури, изграждат водоснабдяване и оптична свързаност и превръщат бившето училище в многофункционална селска зала за срещи, услуги и дистанционна работа. Отделните инвестиции имат различни източници и значително по-голям мащаб от Мярка 3.2, но приложимият принцип е ясен: съществуваща сграда, местна организация и смесено финансиране могат поетапно да възстановят центъра на общността.

Mouans-Sartoux във Франция развива общинска хранителна политика, собствена ферма и училищно хранене с местна биологична продукция. Моделът решава едновременно проблеми на доставките, качеството на храната, образованието и земеползването. Той не може да бъде копиран директно без общински ресурс и правила за обществени поръчки, но показва как интелигентното селище може да свърже производители, публични институции и образователни дейности.

Куртово Конаре е най-близкият български пример за стратегия, която съчетава читалище, местни продукти, културно наследство, граждански диалог и мониторинг. Полезен е не конкретният списък с дейности, а начинът, по който местната идентичност се превръща в управленска и икономическа рамка. За Западния Балкан това означава читалищата и кметствата да бъдат включени като носители, а местните храни, занаяти и събития - като съдържание на хъбовете и маршрутите.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Общият урок от практиките е последователността: местен проблем, активна група, фасилитиран процес, малък пилот, измерване на използваемостта, и едва след това разширяване. Нито една от практиките не оправдава закупуване на сложна платформа без организация, съдържание и бюджет за поддръжка.

Германските „Digital Villages“ показват приложимостта на обща платформа за местни стоки, комуникация, мобилност и електронно управление, но също така потвърждават, че цифровият инструмент работи само при общи правила и активни местни оператори.

Финландският проект на LAG Aktiivinen Pohjois-Satakunta започва с картографиране на потребностите и цифровото изключване, а не с предварително избрана технология. Практиките за **транспорт при поискване в Словения** комбинират приложение, местни оператори, община, университет и доброволци.

ОЦЕНКА НА ПРИЛОЖИМОСТТА НА ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ

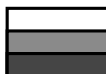
Добрите практики са използвани като източник на управленски принципи, а не като готови инвестиционни модели. За територията на МИГ най-приложими са практиките, които започват с местна работна група, използват съществуваща инфраструктура, тестват малко пилотно действие и имат ясно определен оператор.

Ето няколко примера за този модел, представени схематично:

Практика	Проблем	Решение	Управление	Финансиране	Приложимост	Необходима адаптация
Естония – National Smart Villages Programme	Липса на методика и местна увереност	Обучения, фасилитация, местни стратегии и пилоти	МИГ, местни групи, фасилитатори	ЕЗФРСР, публичен и собствен принос	Висока	Конкурсна програма за 6–8 местни екипа; по-малък бюджет и обща методика
Финландия – North Satakunta	Неясни потребности и слабо използване на цифрови решения	Местни срещи, казуси, цифрови помощници и хъбове	МИГ и местни общности	LEADER/ЕЗФРСР	Висока	Прилагане на теренни работилници преди закупуване на техника

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Практика	Проблем	Решение	Управление	Финансиране	Приложимост	Необходима адаптация
Финландия – Raudanmaa	Загуба на услуги и общностен център	Кооперативно управление, оптика и многофункционална сграда	Кооператив, жители, община	Смесено и поетапно финансиране	Средна	Подходящо само при силен местен оператор и доказан годишен ресурс
Франция – Mouans-Sartoux	Слаба връзка между местно производство и публично хранене	Общинска хранителна политика и местни доставки	Община, ферма, училища	Общински и европейски ресурси	Средна	Първо пилотен каталог и диалог с обществени кухни; проверка на ЗОП
България – Куртово Конаре	Слаба икономическа реализация на местната идентичност	Читалище, местни продукти, събития и стратегия	Читалище, жители, производители	LEADER и местен принос	Висока	Приложимо за Замфирово–Боровци и маршрутите в Годечко

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ, ПОТРЕБНОСТИ И НЕИЗПОЛЗВАН ПОТЕНЦИАЛ

Документалният преглед и структурата на предложените анкетни инструменти извеждат шест взаимно свързани потребности: достъп до услуги; вътрешна мобилност; цифрова използваемост; жизнени обществени пространства; участие на млади хора; и по-добра пазарна реализация на местните ресурси. Най-важният принцип е да не се разглеждат поотделно. Липсата на транспорт усилва липсата на услуги; слабите цифрови умения ограничават електронния достъп; липсата на местна организация прави неизползваема дори обновената сграда.

Приоритетът следва да бъде ежедневната обществена полза. За възрастен жител това е помощ при заявление, лекарствена информация или транспортен график. За млад човек - достъп до обучение, дистанционна работа, доброволческа роля или първа бизнес идея. За производител - видимост, контакт с други участници, практическо обучение и достъп до общо събитие. За читалище - помещение, оборудване, програма и партньори.

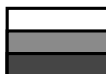
Различията между населените места налагат клъстерен подход. Селата с обновен публичен актив могат да бъдат хъбове; земеделските точки - демонстрационни места; културните и природните села - части от маршрути; а най-малките и разпръснати села - получатели на мобилна услуга. Единният модел за всички 74 населени места би бил неефективен и би противоречал на подхода отдолу нагоре.

Неизползваният потенциал се намира най-вече между съществуващите активи. Обновена сграда без обществена функция, мобилна сцена без устойчив календар, туристически обект без общ маршрут, земеделска модернизация без демонстрационна и обучителна функция или автобусна линия без координиран ден за услуги са примери за инвестиции, които могат да бъдат надградени чрез интелигентна организация. Следователно първият ресурс на стратегията не е новото оборудване, а свързването на наличното.

Задържането и развитието на млади хора зависи от съчетание между икономически, образователни, инфраструктурни, социални и психологически фактори. Миграцията не

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

следва да се разглежда само като търсене на по-високи доходи, а като резултат от натрупване на ограничения.

ВРЪЗКА МЕЖДУ ПОТРЕБНОСТИ, МЕСТНИ РЕСУРСИ И ПРЕДЛОЖЕНИ РЕШЕНИЯ

Практическата стойност на анализа зависи от това всяко предложение да може да бъде проследено назад до конкретна потребност и напред до измерим резултат. За територията на МИГ тази връзка се изгражда в пет последователни стъпки: установяване на проблема; проверка на засегнатите групи; идентифициране на наличен местен актив; избор на организационно и технологично решение; определяне на оператор и индикатори. Проект, при който липсва една от тези стъпки, следва да остане на ниво идея за допълнително проучване.

Потребност	Местен ресурс	Предложено решение	Целева група	Очакван резултат
Ограничен достъп до услуги в малките села	Кметства, читалища, транспортни линии, общински експерти	Дигитални точки и мобилни дни	Възрастни хора, лица с ограничена мобилност, домакинства без цифрови умения	По-малко пътувания за информация; повече подпомогнати заявления и насочвания
Разпокъсани земеделски стопанства и слаб обмен на знания	Стопанства в Шума, Комарево, Бързия, Цветкова бара и местни специалисти	Демонстрационни дни, цифрови записи и общ сезонен календар	Стопани, млади земеделци, наследници на стопанства	Подобрени умения; подготвени последващи инвестиции; нови пазарни контакти
Неорганизиран туристически и културен ресурс	Читалища, храмове, природни обекти, местни разкази и събития	Проверени маршрути, общ календар и аудиосъдържание	Посетители, местен бизнес, млади доброволци	Повече видими обекти; пакетирани посещения; местни приходи
Недостатъчна цифрова използваемост	Добро базово покритие, публични помещения, млади хора с умения	Посредничество, обучения и споделено работно място	Жители, самонаети, микропредприятия, млади хора	Повече ползватели на е-услуги и дистанционна работа
Рискове при вода, енергия и климат	Енергийно обновено кметство в Гаганица; водни проекти в Драгоман	Обществен мониторинг, сигнали, информация и доброволчески протоколи	Домакинства, кметства, уязвими лица	По-бърза комуникация; по-добра готовност; проследима обратна връзка

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

SWOT АНАЛИЗ

Силни страни Природни, земеделски и културни активи; 74 населени места с различни функции; действащи читалища и общински структури; близост до София и международни коридори; реализирани публични и частни инвестиции.	Слаби страни Застаряване и обезлюдяване; концентрация на услуги; ограничена вътрешна мобилност; неравномерни цифрови умения; слаб капацитет на малките организации; разпокъсано представяне на местните продукти и услуги.
Възможности Мярка 3.2 и LEADER; дистанционна работа; мобилни и споделени услуги; кратки вериги; енергийна и водна устойчивост; трансгранично и междутериториално сътрудничество; доброволчество и местни младежки посредници.	Заплахи Проекти, сведени до техника; липса на оператор след финансирането; дублиране на услуги; ниско участие на жители; зависимост от единични лица; неподходящи технологии; неосигурени разходи за поддръжка и свързаност.

SWOT анализът води до четири групи действия.

Силни страни и възможности: използване на читалища, публични сгради и реализирани инвестиции за мобилни услуги, маршрути и демонстрации.

Слаби страни и възможности: компенсирание на слабия местен капацитет чрез общи експерти, обучение и споделено оборудване.

Силни страни и заплахи: използване на общинската и читалищната мрежа за ограничаване на риска от изолирани технологични проекти.

Слаби страни и заплахи: отказ или отлагане на идеи без оператор, доказани ползватели, законно основание за актива и минимален годишен ресурс.

Най-силната възможност остава мрежовият модел, а най-голямата опасност - финансиране на видим обект без последваща услуга.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Основни изводи

Основният проблем на територията не е липса на ресурси, а недостатъчна организираност, видимост и свързаност между ресурсите. Налице са природни, земеделски, горски, културни, туристически, човешки и организационни активи, но те не са достатъчно интегрирани в устойчиви модели.

Основната приложна препоръка е да се започне с малки пилотни решения, които едновременно подобряват качеството на живот и създават организационен капацитет.

Приоритетът между проектните направления следва да се определя чрез доказателства, а не чрез формални критерии. Първо се разглеждат услуги и мобилност, защото СВОМР отчита концентрация на здравни, административни, финансови и търговски функции в общинските центрове и липса на хранителни магазини и заведения в над 80% от населените места. Второ се разглежда надграждането на реализирани или ясно идентифицирани активи.

Препоръки

МИГ следва да изпълнява активна посредническа и модераторска функция. Това включва предварителна работа с местните участници за формиране на идеи, партньорства, капацитет и знания, както и подпомагане на процеса по идентифициране на местни потребности и превръщането им в реалистични проектни идеи. МИГ следва да осигурява координация между различните заинтересовани страни и да насърчава обмена на опит и добри практики между населените места на територията.

При изготвяне на стратегия за „Интелигентно село“ следва да се проведат анкети и интервюта, да се картографират потенциалните участници и да се идентифицират възможни пилотни територии за концепции за интелигентни селища. Изборът на пилотни територии следва да се основава на ясни критерии, отчитащи степента на установените потребности, наличието на местни активи, готовността на общността за участие, наличния организационен капацитет и възможностите за устойчиво управление на предложените решения.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

В дългосрочен план МИГ следва да поддържа система за мониторинг, обратна връзка от общността, актуализация на проектните идеи и надграждане на успешните пилотни проекти. Следва да се проследява не само изпълнението на отделните дейности, но и реалното използване на създадените услуги, удовлетвореността на потребителите и въздействието върху качеството на живот. Успешно реализираните решения следва да могат да бъдат адаптирани и пренесени към други населени места на територията на МИГ.

Общините следва да участват като институционални носители на местни услуги, инфраструктурни решения, публични пространства и административна координация. Те могат да подпомагат идентифицирането на местните потребности, осигуряването на достъп до общинска инфраструктура и публични ресурси, както и създаването на условия за устойчиво функциониране на реализираните инициативи.

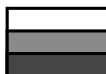
Читалищата и местните НПО следва да бъдат разглеждани като ключови общностни посредници. Те могат да осигурят помещения, доверие, културно съдържание, доброволци и комуникация с населението, както и да подпомагат включването на различни групи от местната общност. Особено важна е тяхната роля за достигане до жители на малките и отдалечени населени места и за насърчаване на местната инициативност.

Местният бизнес и земеделските стопани следва да бъдат включвани като потенциални партньори и носители на решения, свързани с местната икономика, туризма, късите вериги на доставка, местните продукти и услуги. Тяхното участие може да допринесе за създаването на устойчиви модели, които съчетават обществена полза с икономическа жизнеспособност.

При планирането на инициативите следва да се прилага принципът „пилотиране – оценка – надграждане – мащабиране“, като се започва с малки и реалистични действия, насочени към конкретно установени местни проблеми. За всяка инициатива предварително следва да бъде определен отговорен оператор, партньори, механизъм за управление и поддръжка, както и възможности за осигуряване на необходимите човешки и финансови ресурси след приключване на първоначалното финансиране.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

Прилагането на концепцията за „Интелигентни селища“ следва да се основава на местните ресурси и потенциал, като цифровите и технологичните решения се използват като средство за подобряване на достъпа до услуги, мобилността, местната икономика, социалната свързаност и качеството на живот, а не като самоцел. Европейските добри практики следва да се използват като източник на подходи и модели, които да бъдат адаптирани към конкретните условия, капацитет и потребности на територията на МИГ.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.

СДРУЖЕНИЕ МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН - БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН

ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Стратегия за ВОМР на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман, 2023–2027.
2. МИГ Западен Балкан – условия и критерии по Мярка 3.2 Подкрепа за изготвяне на стратегии за „интелигентни селища“ и подкрепа за „малки пилотни проекти“, mig-bg.org.
3. Планове за интегрирано развитие на общините Берковица, Годеч и Драгоман.
4. Официални публикации и инвестиционни намерения на общините Берковица, Годеч и Драгоман.
5. ИСУН и публични регистри на проектни предложения и решения по процедурите на МИГ.
6. European Commission, Smart Rural Areas in the 21st Century – Final Reports (2023, 2024).
7. European Commission, Supporting Smart Village Strategies; Long-term Vision for the EU's Rural Areas.
8. EU CAP Network, Smart Villages: Digital Villages; Rural Mobility; Rural Digital Transformation; Digital and Social Innovation in Rural Services.
9. EU CAP Network, A Smart Villages project in Finland – LAG Aktiivinen Pohjois-Satakunta.
10. EU CAP Network, community-developed on-demand mobility service, Šmarje and Padna, Slovenia.
11. Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони на Република България 2023–2027.

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект № BG06AFSP001-1.001-0058 Стратегия за местно развитие на Сдружение МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман се реализира по Споразумение № РД 20-135/29.01.2026 г. и Административен договор № РД 50-165 от 03.02.2026 г., финансиран чрез СПРЗСР 2023 - 2027 г.